

Kristuksen omat

KIRKOLLISKOKOUKSEN AVAUSPUHE 3.8.2021

Arkkipiispa Tapio Luoma

Kuka minä olen? Huomaan, että tuo sama kysymys toistuu aina vain, uudestaan ja uudestaan, kun elämä kuljettaa uusiin paikkoihin ja uusien ihmisten luo. Oma minäkuva elää keskellä jatkuvaa muutosta ja pyrkii kaiken aikaa tarkentumaan uusien elämänvaiheiden myötä. Kasvava lapsi, nuori aikuinen, keski-ikään ehtinyt ja vanhuuden päiviin yltänyt koettavat nivoa kokemaansa ja oppimaansa siihen kokonaiskuvaan, joka heillä itsestään on. Minuuden rakentuminen on elinikäinen projekti.

Kuka minä olen – ja mitä siitä seuraa? Käsitys omasta itsestä vaikuttaa moneen asiaan. Se saa minut uskomaan – tai epäilemään – sitä, mihin kuulun, mikä on paikkani maailmassa, mikä on minulle mahdollista, tarpeen tai hyväksi. Tästä on kysymys, kun sanotaan, että esimerkiksi ihonväri, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen tai etninen tausta kuuluu kiinteästi ihmisen identiteettiin. Puhutaan siitä, kenen joukkoon kuulun, mitä minulta sen myötä odotetaan, tekeekö se minusta erilaisen tai eriarvoisen, avaako se ovia tai sulkeeko se niitä. Kyse on ihmisen elämästä.

Tunne toinen, tunne itsesi

Myös uskonto on tärkeä identiteetin rakennuspuu ja vaikuttaa merkittävällä tavalla monen ihmisen elämään. Moniarvioisessa yhteiskunnassa noiden vaikutusten luonteesta ollaan montaa mieltä riippuen siitä, keneltä kysyy. Jollekin uskonto on tärkeä toivon ja jaksamisen lähde. Toiselle se edustaa ahtaita normeja ja kahlitsevia raja-aitoja. Yhtäältä uskontoja kiitetään yhteiskunnallisen vakauden tukipilareiksi. Toisaalta niitä moititaan eripurana ja levottomuuksien synnyttämisestä. Havainnoitsijasta riippuen uskonnollinen identiteetti näyttää siunauksena tai kirouksena.

Identiteettiä koskevia havaintoja ohjaavat oletukset siitä, mikä yhdistää ja mikä erottaa minua ja muita. Identiteetti on rajanvetoa: minä olen tällainen, mutta tuollainen minä en ole. *När det handlar om identiteter styrs vi av uppfattningar om vad som förenar oss och vad som skiljer oss åt. Identitet handlar om att dra gränser: att säga hurdan jag är och hurdan jag inte är. Hur väl gränserna stämmer överens med verkligheten beror på hur väl jag känner mig själv och andra. Grundar sig min uppfattning på korrekt information eller på föreställningar och fördomar? Vet jag vem jag talar om, då jag jämför mig själv med andra? För att kunna svara på den frågan behöver jag möta andra – möta dem som har en annorlunda identitet.*

Piispainkokouksen viime syksynä hyväksymä asiakirja *Suuntaviivoja uskontojen kohtaamiseen* kannustaa kristittyjä avoimeen vuoropuheluun toisiin uskontokuntiin kuuluvien kanssa. Siinä todetaan muun muassa, että ”uskontojen välinen vuoropuhelu vahvistaa positiivisella tavalla kristityn identiteettiä, joka kehittyy nimenomaan dialogin kautta eikä eristyksessä toisin ajattelevista.” Tutustuminen toisenlaiseen uskoon ja ajatteluun ei ole luopumista omasta uskosta ja tinkimistä omasta ajattelusta, vaan se antaa päinvastoin mahdollisuuden syventää ja vahvistaa niitä.

Uskontojen ja katsomusten vuoropuhelu on ensiarvoisen tärkeää. Tätä on syytä korostaa erityisesti silloin, kun uskontojen oikeutta näkyä julkisessa tilassa kyseenalaistetaan. Ketä palvelisi sellainen tilanne, jossa uskonnollinen kenttä muodostuisi omiin kupliinsa vetäytyneistä tai sinne eristetyistä ryhmistä vailla mahdollisuutta kohdata ja tutustua toisiinsa? Toisin uskovia voi kunnioittaa aidosti vain, jos heitä tuntee. Kun kunnioitan toista, minulle on väliä, tiedätkö, millainen hän todellisuudessa on – ja voiko hän osallistua

yhteiskunnan toimintaan sellaisena kuin on, rukoushetkineen ja lepopäivineen, vaatteineen ja aatteineen. Kunnioittaminen tarkoittaa, että toisen identiteetillä on väliä. Välinpitämättömyys ei ole kunnioitusta.

Kristityt ja identiteettipolitiikka

Erilaisuuden kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kysymykset eivät koske vain uskontojen ja katsomusten suhteita. Ne liittyvät laajasti ihmisten väliseen kanssakäymiseen ja koko yhteiskunnan toimintakykyyn. Ollaan *identiteettipolitiikan* alueella. Tämä monitahoinen ja merkityksillä ladattu käsite viittaa siihen, että politiikan lähtökohdaksi otetaan joidenkin ihmisryhmien kokema yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus. Yhdysvaltalaisen filosofin ja taloustieteilijän **Francis Fukuyaman** mukaan identiteettipolitiikan nousu on merkinnyt uutta käännettä poliittisessa historiassa. Perinteinen jakolinja poliittisen oikeiston ja poliittisen vasemmiston välillä on korvautunut identiteetiltään erottuvien ryhmien pyrkimyksillä saada äänensä kuuluviin.

Identiteettipolitiikalla vaaditaan omalle ryhmälle *hyväksyvää tunnustamista*. Professori **Risto Saarisen** mukaan hyväksyvä tunnustaminen ”on voimakkaampi asenne kuin suvaitsevaisuus, mutta heikompi kuin yksimielisyys. – – Kun asennoidun lähimmäisiini ’hyväksyvän tunnustamisen’ tavoin, sitoudun työskentelemään heidän kanssaan ja arvostan heitä. Meillä ei kuitenkaan ole tällöin yksimielisyyttä aatteidemme ja maailmankatsomuksiemme sisällöstä, vaan arvostan toisia erilaisina kuin minä itse.” (Saarinen: *Identiteettipolitiikka, toisen tunnustaminen ja teologia*, s. 16. – *Uskonto ja identiteettipolitiikka*. STKJ 281. Helsingfors, 2015.

Yhteisössä hyväksyvä tunnustaminen merkitsee yhdenvertaista asemaa ja tasapuolista kohtelua. *Acceptans och erkännande innebär att alla grupper i samhället behandlas jämligt och likvärdigt. För en del grupper är det fråga om att nå de här rättigheterna för första gången, medan det för andra handlar om att bibehålla rättigheterna. Är jag antligen accepterad och erkänd? Är jag fortsättningsvis accepterad och erkänd? I båda fallen finns det en oro för om också min grupp har en plats i samhället eller om den förpassas till marginalen. Identitetspolitikens drivkraft är en önskan att i likhet med andra grupper bli erkänd och accepterad som en del av det sociala sammanhanget.*

Identiteettipolitiikka vaikuttaa myös kristittyihin, ja myös kristittyjen parissa eri ryhmät reagoivat siihen eri tavoin. Joillekin se on merkinnyt vapautuksen teologian päivittämistä uudelle vuosituhanneelle. Vapautuksen teologiassa painotetaan, että Jeesuksen mukaan Jumalan valtakunta kuuluu köyhille ja sorretuille. Eikö tämä ilosanoma siis kuuluisi kaikille identiteettinsä vuoksi kaltoin kohdelluille ryhmille? Jotkut taas yhteiskunnan maallistumiskehitys on saanut miettimään, onko kristityistä tulossa uskonnollisen identiteettinsä vuoksi syrjittyjä niissä samoissa länsimaisissa yhteiskunnissa, joissa kristinuskon valta-asema oli pitkään syvä ja kiistaton. Vaiennetaanko kristittyjen ääni? Jäävätkö he nyt marginaaliin, vaille hyväksyvää tunnustamista?

Viime aikoina kuullussa väitteessä, että kristittyjen asema ja heidän uskonnonvapautensa on uhattuna, voi nähdä identiteettipolitiikan piirteitä. Tämä ei liene mikään suuri yllätys, sillä jos ajattelee, että kristityn identiteetti ja sen ilmaiseminen ovat yhteiskunnassa vaarassa, turvautunee helposti samoihin vaikutuskeinoin ja samanlaiseen retoriikkaan kuin muutkin hyväksyvää tunnustamista odottavat ryhmät. Kulttuurin ja yhteiskunnan kehityksen nopeudesta kertoo, että vielä hetki sitten nimenomaan kristinuskon oli ainoa tunnustettu valtakunnanuskonto, jolle ei ollut hyväksyttäviä vaihtoehtoja.

Kuka on kristitty?

Keskittyminen uhkakuviin voi kuitenkin peittää alleen paljon oleellisemman kysymyksen: mikä *on* kristityn identiteetti? Keitä me olemme kristittyinä? Miten me määrittelemme itsemme – ja miten muut näkevät meidät?

Usein kristilliseen identiteettiin yhdistetään niin sanotut kristilliset arvot. Niistä puhutaan kovin vaivattomasti, mutta vähemmän tulee vastaan täsmällisiä kuvauksia siitä, mitä niillä tarkoitetaan. Huomio kiinnittyy myös siihen, että kaikki arvot eivät näytä olevan samanlaisia kaikille kristityille.

Kirkkomme tuore strategia *Ovet auki* sanoo arvoista: ”Arvot kertovat, mitä asioita pidetään hyvinä ja tavoiteltavina. Kirkon yhteisiksi arvoiksi määritellään edellisen strategian tavoin perinteiset kristilliset hyveet: usko, toivo ja rakkaus (1 Kor 13:3). Kristillinen arvopohja määräytyy näin kestäväällä ja selkeällä tavalla.”

Joidenkin mielestä kristityn identiteetti ja siitä nousevat arvot ilmenevät juuri heidän oikeina pitämissään mielipiteissä, jotka koskevat esimerkiksi uskon syntymisen prosessia, Raamattua, seksuaalisuutta, sukupuolirooleja ja Pyhää maata. Kristillisen identiteetin tunnusmerkkeinä saatetaan pitää myös ulkonaisia seikkoja kuten pukeutumista ja kielenkäyttöä, jotka kirkoissa tai hengellisissä liikkeissä on määritelty tietyntilaisiksi.

Voi kuitenkin kysyä, nuoko todella muodostavat kristityn identiteetin? *Frågan är, om det verkligen är det här som en kristen identitet består av. En kristen människas värderingar, tankar, åsikter, kommunikation och livsstil är självfallet kopplade till och uttrycker identiteten. Men vad är kärnan i den identitet kring vilken en kristen bygger sitt personliga jag och en kristen grupp sin självförståelse?*

Moderni identiteetin käsite ei ollut tuttu **apostoli Paavalille**. Siitä huolimatta hänen opetuksellaan on merkitystä jokaisen kristityn identiteetille. Galatalaiskirjeessään Paavali kuvaa suhdettaan Herraan, johon hän uskoo ja turvautuu. ”*Enää en elä minä, vaan Kristus elää minussa.*” (Gal. 2:20) Toisessa korinttilaiskirjeessään apostoli sanoo: ”*Tutkikaa itseänne, oletteko uskossa. -- Ettekö huomaa, että Jeesus Kristus on teidän keskellänne?*” (2 Kor. 13:5) Jälkimmäinen lause voidaan kääntää myös ”*Ettekö huomaa, että Jeesus Kristus on teissä?*” Onpa siis kyseessä yksittäinen kristitty tai heistä koostuva seurakunta, kristillisen identiteetin perusta on Jeesus Kristus, yhteys häneen, hänen läsnäolonsa.

Kirkon suuri opettaja, 1200-luvulla elänyt **Tuomas Akvinolainen** on määritellyt, kuka on kristitty. Hänen mukaansa ”kristityksi nimitetään sitä, joka on Kristuksen oma.” Jos Tuomasta on uskomisen, kristittyä ei määritellä hänen ominaisuuksiensa, mielipiteidensä, käyttäytymisensä tai puhetapojensa perusteella. Olennaista on kristityn suhde Kristukseen, se, että hän on Kristuksen oma.

Näin teologinen puheenparsi voi tuntua oudolta. Onko kristityn identiteetti siis jonkinlainen uskonnollinen salaisuus tai henkimaailman asia? Mitä se tarkoittaa käytännössä? Itse asiassa juuri tämän selville saaminen ja todeksi eläminen on kirkon olemassaolon syy ja tarkoitus. Kasteessa meidät on liitetty Kristukseen. Ehtoollisessa me otamme vastaan Kristuksen. Arjessa ja juhlassa me elämme elämää, jossa Kristus on aina läsnä. Meidät siunataan hautaan Kristuksen omina. Kristityn elämässä ei ole sellaista hetkeä, jossa hänen identiteettinsä ytimessä ei olisi Jeesus Kristus.

Tällä kristityn identiteetin ehdottomalla Kristus-keskeisyydellä on kauaskantoisia seurauksia myös meille annetun todistajan tehtävän kannalta. *En identitet som är fast förankrad i Kristus har långtgående följder också för det uppdrag vi har fått som hans vittnen. Hur uppfattar omvärlden oss kristna? Vilket vittnesbörd ger vi om vår Herre? Hur kan vi leva ut vår identitet på ett sätt som stöder kyrkans mission, det uppdrag kyrkans Herre har gett oss här i världen?*

Jokin aika sitten eräs kirkkomme pappi kysyi sosiaalisessa mediassa, millaisia ajatuksia sana *Jumala* herättää. Vastauksia tuli paljon. Myönteisinä ajatuksina mainittiin esimerkiksi turvallisuus, levollisuus, armo, oikeudenmukaisuus ja lohtu. Kielteisinä piirteinä Jumalaan liitettiin muiden muassa viha, ankaruus, sokea alistuminen, fanaattisuus, hurskastelu ja ahdistava tunnelma. Ei liene aivan väärin olettaa, että niin myönteisten kuin kielteistenkin mielikuvien takana on kokemus meistä kristityistä, siitä, miten me olemme

eläneet uskoamme todeksi ja kuinka identiteettimme ydin on siinä tullut esille. Millaisesta Jumalasta todistan? Millaista Mestaria palvelen? Millaisia ovat uskoni hedelmät? *Kuka minä olen*, kristittyinä ja Herrani palvelijana?

Hyvät kirkolliskokousedustajat. Tässä salissa, meidän keskusteluissamme ja päätöksissämme tulee esille se arvomaailman moninaisuus, joka kirkossamme vallitsee. Meidän henkilökohtaiset elämänhistoriamme kristittyinä ja ne erilaiset viiteryhmät, jotka ovat muovanneet identiteettiämme, vaikuttavat siihen, kuinka asiat hahmotamme ja miten ajatuksemme ilmaisemme. Sama koskee koko suurta kirkkoamme, kaikkia sen jäseniä. Näin asia on ja näin sen tuleekin olla. Meidät kaikki Herramme Kristus on kutsunut omikseen, uskon, toivon ja rakkauden palvelukseen.

Meitä ei ole kutsuttu ensi sijassa julistamaan ”kristillisiä arvoja” tai niihin perustuvia mielipiteitä. Sen sijaan meidät on kutsuttu ylös nousseen Kristuksen todistajiksi, elämään todeksi identiteettiämme Kristuksen omina ja pitämään esillä evankeliumin ainutlaatuista viestiä pieniä, heikkoja ja syntisiä ihmisiä rakastavasta Jumalasta, joka haluaa pelastaa koko maailman. Olkoon siitä Jumalalle ylistys ja kunnia, ikuisesti.

Toivotan kaikille kirkolliskokousedustajille ja henkilökuntaan kuuluville antoisaa kirkolliskokousviikkoa.